

OBSERVATOR CULTURAL

SUPLIMENT

Interviu inedit cu filozoful Alexandru Dragomir

În numărul 17 (275) al **Observatorului cultural** articolul **Despre mediocritate și ratare în filozofie** aducea în atenția cititorilor traseul intelectual al disputatului Alexandru Dragomir. Polemica este, poate, stîrnită de însemnările de jurnal ale tinerei Jeni Acterian, pentru care Sănduc „are să ajungă cel mult – în cel mai fericit caz – un om foarte cult în materie. Dar filozof nu va fi niciodată, pentru simplul fapt că n-are spirit filozofic și nici măcar un bun și interesant comentator n-ar ajunge pentru că n-are spirit critic și obiectivitate.” Este cunoscut, pe de altă parte, că Noica îl numea pe Dragomir „dracul gol” – pe cei doi legîndu-i o prietenie de aproape 50 de ani –, subliniind astfel un spirit ager, inteligență ascuțită, dar și o brutalitate în aprecieri, ce poate trăda într-adevăr „lipsă de organ filozofic”. Prezentele interpretări își pot găsi suport în chiar scrierile postume ale acestuia, adunate în volumele **Crase banalități metafizice** (Editura Humanitas, 2004) și **Cinci plecări din prezent** (Editura Humanitas, 2005). Poate că cel mai potrivit mod de a înțelege (în măsura în care poate fi înțeles) anonimatul din timpul vieții, precum și cît de îndreptățit sînt laurii ce se aduc gîndirii sale filozofice, este interviul de mai jos, realizat în 15 iunie 2000, cu un Alexandru Dragomir aflat la vîrsta senectuții, aparent rece față de notorietate și iremediabil îndrăgostit de condiția de filozof. După o teză de doctorat despre gîndirea hegeliană, începută sub îndrumarea lui Martin Heidegger (teză abandonată apoi), și o alta, neîncepută, despre Platon, același Sănduc se conformează în cele din urmă elaborării unei „teze de doctorat la Dumnezeu.” La aceasta și numai la aceasta a lucrat pînă în ultimele ceasuri, găsind voluptăți indestulătoare în gustul căpșunilor (interviul este realizat în luna iunie), în „pădure, mare, animale, gîndăci și fluturi” pentru a întreține o relație dialectică cu cel care, cu ani în urmă, se văzuse nevoit să pună în cui haina metafizicii în favoarea „industriei sîrmei”. Pentru a motiva dezinteresul lui Alexandru Dragomir față de manifestarea publică a gîndirii sale ar trebui să presupunem că statutul de funcționar a reușit să amputeze în acesta ceea ce închisoarea nu a reușit în cazul lui Noica sau al lui Țuțea. De altfel, sfîrșitul vieții îl și surprinde pe Alexandru Dragomir într-o ipostază cît se poate de pragmatică: „Pentru asta ar trebui să fixăm ce este bine și ce este rău și atunci o să pierdem prînzul”. E posibil ca prînzurile să fi potolit foamea de subtilități metafizice sau, cel puțin, să fi îngreunat procesul „preparării” lor pentru publicul larg. Cei din urmă ani păstrează doar rezerva unui filozof față de recunoașterea publică, de sfera politicului, a religiosului, care însă taxează postum (!!!) „crasele banalități metafizice”, fără a se preocupa de întemeierea unei opere. (Alina Elena PANAITOV)

„Sînt filozof de la 16 ani”

Fabian ANTON în dialog cu Alexandru DRAGOMIR

Ce e un interviu? O pendulare între lipsa, între golurile de memorie și bucuria că-ți amintești...

Haideți atunci să începem cu amintirile... Noica spunea despre dumneavoastră că aveți „un alt mod, streng, de a concepe filozofia” și că, în același timp, uneori, aveți „obiecții brutale, trădînd aproape lipsa organului filozofic”. Sîntem în anul 2000, aveți 84 de ani, și, pînă acum, ați rămas un retras sau, cum spunea cineva, un „tip accesibil doar inițiatorilor”. Pentru toate acestea și pentru multe altele, spuneți-ne, pentru început, cine sînteți dumneavoastră, domnule Dragomir?

Cine sînt? Un nimeni! Nu am notorietate fiindcă n-am calități social-vizibile și, îndeosebi, fiindcă n-am urmărit asta niciodată. Sau îmi fac iluzia că n-am urmărit îndeosebi asta și că, dacă aș fi făcut-o, cine știe ce ar fi ieșit... Dar, cum nici n-am scris nimic, sînt de fiecare dată foarte mirat cînd mi se spune că sînt știut sau cunoscut sau pomnit ici-colo. Nu se inghesuie lumea, dar... în fine. Sigur că asta mi se trage din pricina prietenilor pe care i-am avut, îndeosebi a lui Dinu Noica, dar și a lui Mircea Vulcănescu și a multor altora.

Cu Cioran n-am fost prieten, în înțelesul că, deși nu era o diferență mare de vîrstă între noi, știam că diferența se mărise destul

de mult în epoca tinereții, cînd 6-7 ani ajunseseră să reprezinte o generație.

■ ■ ■ **Mircea Vulcănescu a fost primul care și-a dat osteneala să ne învețe cum să ne facem lecturile**

L-am cunoscut pe Emil Cioran, pe Luț, cum i se spunea în familie, la o cafenea care era pe Calea Victoriei, „Corso” se chema. Se întilneau mai toți acolo, iar Cioran venea regulat. Era Cioran, era compozitorul Tudorel Ciorte, Dinu Noica, Mircea Vulcănescu...

Pe Mircea Vulcănescu l-am avut asistent, am fost elev al lui. El era asistent la Universitate, la catedra de sociologie a lui Dimitrie Gusti. El preda acolo Etica. Am fost un grup în anul acela, printre care și Mihai și Mariana Șora – ce mi-au fost colegi și prieteni – și eram foarte influențați de Mircea Vulcănescu. A fost primul care și-a dat osteneala să ne învețe cum să ne facem lecturile noastre, cum să facem fișe de autor, cum să conspectăm o lucrare și, mai ales, ne-a învățat regula ineluctabilă „Filozofie nu se citește decît cu creionul în mînă și hirtia în față”. Asta pentru ca să-ți iei notițe.

Ei, și cum spuneam, acolo, la „Corso”, l-am întilnit pe Cioran... Mai erau cîțiva acolo, dar mai puțin cunoscuți.

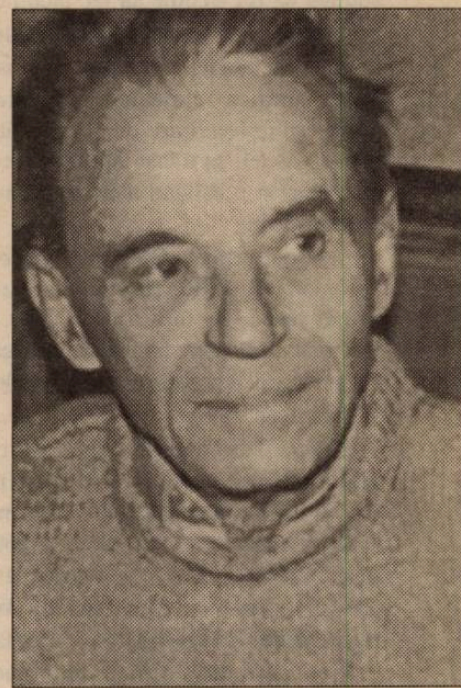
Cu care dintre aceștia v-ați simțit cel

mai înfrățit? Care v-a fost cel mai apropiat? Noica, Eliade, Ionescu...

Nu!!! Stați puțin... În timp ce eu eram student la Filozofie noi făceam o așa-numită „Para-militară”. Adică, o dată pe săptămînă, trebuia să mergem la pregătirea para-militară. Mergem pe cîmp, sub comanda unui ofițer, și făceam și noi instrucție, mișcări din astea cu stînga-împrejur, dreapta, și așa mai departe. Asta făceam noi exact în timpul în care Mircea Eliade ținea un seminar la catedra lui Nae Ionescu. Era un seminar despre „Metafizica lui Aristotel” la care Mihai și Mariana Șora mergeau. Asta fiindcă Mihai n-avea pregătirea para-militară sim-băta, ci duminica.

Așa că pe Eliade l-am scăpat. Desigur, l-am văzut și eu la cafeneaua „Corso”, dar îți dai seama că noi,ăștia micii, studenții care eram acolo, stăteam mai la marginea mesei și aveam rolul de ascultători, cum era în școala lui Pitagora, nu aveam rolul de vorbitori. Fiindcă aveam bun-simț.

Pe Dinu l-am cunoscut tot așa, exact așa. Dar Dinu era mult mai sociabil și ținea să cunoască tineri studenți, „studenți de viitor” cum se spune. L-am cunoscut la Biblioteca Facultății de Litere, unde era bibliotecară domnișoara Marcela Bedreag, un om foarte bun și sufletist. Asta cred că era prin '34 – '35. Și așa am rămas prieten cu Dinu Noica pînă la moartea lui. Deci am fost

prieteni din 1935 și pînă prin '86. Vreo 50 de ani. Chiar socotisem că ne-a legat o prietenie de peste 50 de ani.

Ne-ați vorbit pînă acum despre prieteni, dar doream un cuvînt de început despre dumneavoastră, despre copilărie, adolescență...

Sînt născut la 8 noiembrie 1916, la Zalău, în Sălaj. M-am născut întîmplător acolo, căci era război, Transilvania era în Impe-

riul Habsburgic, iar tata era înrolat pe front, mobilizat iar bunică-mea, adică mama mamei, avea pământ acolo, în Sălaj. Așa că mama era acolo cât timp soțul ei, adică taică-meu, era plecat pe front. M-am născut deci întâmplător acolo. Mai ales că noi aveam domiciliul în Cluj, iar eu mă consider clujean. Școala primară și liceul le-am făcut la Cluj. Numai facultatea, facultățile de fapt – adică Dreptul și Filozofia –, le-am făcut la București. Sint licențiat în Drept și Filozofie și... și atât.

Ați mai avut frați, surori?

Am avut un frate, da... Era cam cu doi ani mai în vîrstă decît mine... Am poza lui aici. Îl chema Virgil Dragomir, era inginer, profesor și prorector la Institutul de Construcții. Cînd a murit, acum cîțiva ani, era prorector. Surori n-am avut. Eram doar noi doi, singurele odrasle. Cred că, după ce m-am născut eu, s-au lecut ai mei și n-au mai continuat... Cum am spus, am făcut școala primară și liceul la Cluj, la Seminarul Pedagogic Universitar, care era un foarte bun liceu, fiindcă profesorii de acolo, majoritatea, erau profesori universitari. De-aia îi și spunea Seminarul Pedagogic Universitar. Aștia, proaspeții licențiați, așa era pe vremea aceea, înainte să devină profesori trebuiau să dea examene de predare și atunci veneau la liceul nostru, în trimestrul al II-lea, și dădeau vreo două-trei lecții de probă, sub stricta supraveghere a profesorilor noștri de acolo care, cum am spus, erau profesori universitari. Așa l-am avut profesor pe Daicovici, pe matematicianul D.V. Ionescu, pe Bratu – tot la matematică – și pe mulți alții.

■ ■ ■ Eram un tînăr ardelen, îmbrăcat ardeleneste, vorbind ardeleneste, gîndind ardeleneste și ținînd să rămîn așa

Bacalaureatul l-am dat tot la Cluj, în 1933, dar la facultate am venit la București fiindcă am făcut Dreptul. Taică-meu voia neapărat să fac Dreptul și unchiul meu, care era profesor de istorie și membru al Academiei, Silviu Dragomir, îmi spunea că nu trebuie să fac facultatea la Cluj, pentru că acolo tata era cunoscut, unchiul meu la fel, erau știuți de toată intelectualitatea clujeană, inclusiv toți profesorii universitari de la Drept îi știau și ei și, astfel, aș fi fost ispitit să trec examenele prin prestigiul alor mei și nu prin merit propriu.

Așa am venit la București, în toamna lui octombrie 1933. Țin minte că nu mi-a plăcut deloc. De fapt, retrospectiv, eram un tînăr ardelen, îmbrăcat ardeleneste, vorbind ardeleneste, gîndind ardeleneste și ținînd să rămîn așa. Și era în 1933. Trecuseră deci ani de zile de la Unire și tot mai exista încă prejudecata, discriminarea cu ardelenii și regățenii. Eram moldovenii și regățenii. Asta avea o colorație peiorativă în Ardeal și ni se răsplătea cu vîrf și indesat de către cei din vechiul regat, moldovenii și regățenii. Aceștia considerau că ardelenii în primul rînd vorbesc o română stricată, că, în al doilea rînd, sînt niște papă-lapte, că sînt niște naivi și alte calități *elusdem farinae*.

Deci nu mi-a plăcut deloc aici. Nu îi înțelegeam pe colegii mei ce vorbeau, căci vorbeau foarte iute, fiindcă erau bășcălioși, cum se spune, și pentru că eu nu gustam așa bine glumele. Nu știam să discern și, mai ales, nu știam să răspund cu aceeași monedă. Și, cînd m-am întors în vacanța de Crăciun la Cluj i-am spus lui taică-meu că eu nu mai vreau să merg la București,

că acolo este tot ce v-am spus adineauri. Și tata a spus: „Nu, nu. Tu o să te întorci, o să te întorci... Ți-e greu? Cu atît mai bine! Te vei duce și te vei întoarce!”.

Așa că m-am întors, ce puteam să fac...

Nu am notorietate fiindcă n-am calități social-vizibile și, îndeosebi, fiindcă n-am urmărit asta niciodată.

Autoritatea paternă a învins. Dar în iunie, după ce am dat examen, nici nu m-am mai dus înapoi la Cluj pentru că aveam prieteni regățeni de aici, din București. Știu chiar că m-am dus la vila de la Predeal a unuia dintre ei. Deci astfel am intrat în societatea bucureșteană. Am făcut Dreptul, cum doare tatăl meu și toată familia, „ca să cîștig și eu un ban”, și apoi, un an mai tîrziu m-am înscris, în ilegalitate față de taică-meu, și la Filozofie. Și mi-am plătit din economii taxele, pînă cînd unchiul meu s-a întîlnit la Academie cu Negulescu sau cu Motru, nu mai știu cu care din ei, care erau profesori la Filozofie, și ăia m-au trădat! Fără să vrea săracii i-au spus unchiului meu: „Domnu-le, dar ai un nepot care este un foarte bun student!”. Unchiul meu s-a mirat: „Unde student?”. „Păi la mine, la Filozofie!” El a spus: „Dar nu-i student... El e student la Drept!”. Și acela i-a spus: „Asta nu știu, dar știu că a dat examen cu mine!”.

Așa am pățit și cu Iorga. Dădusem examen cu Iorga, în anul II, și făcusem performanța de a ieși la iveală, în capul lui Iorga, acolo, la teze, la examen. El, în fiecare an, alegea una sau două dintre tezele studenților, teze care îi păreau lui mai rășărite, și discuta apoi cu autorii. Ori că anul meu era prost la istorie, ori că, ori că... a fost destul ca Nicolae Iorga să mă aleagă pe mine și să mă cheme la o conversație. Și, din conversație în conversație – iar asta ține loc de „din lac în puț” – m-a întrebant: „Dar cum ai reușit dumneata, student la filozofie, să faci o asemenea teză răsărită la istorie? Ce legătură ai cu istoria?”. Atunci n-am avut încotro și i-am spus că sînt nepotul lui Silviu Dragomir. Iar el a zis: „Aaaa, așa se explică!!!”. Și, din momentul acela, a pierdut orice interes pentru mine. Fiindcă era o explicație ereditară și nicidecum un merit al meu.

M-am înscris deci la Filozofie, eram sirguincios, conștiincios, urmam cursurile lui Negulescu, ale lui Mircea Florian, ale lui Antonescu – la pedagogie, și ale altora, ciți mai erau pe acolo. Și, de prin 1934-1935 și cursurile lui Nae Ionescu, care mă impresionase prin, hai să spunem, personalitatea lui, care era foarte sugestivă, dar cu care nu eram de acord.

Și, într-o bună zi, întîmplarea a făcut să ascult un curs de-al lui în care spunea exact ceea ce citisem eu, cu o zi înainte, în Kirkegaard. Mă rog, nu știu dacă exact, așa mi s-a părut mie, un student, un puțoi ca să zic așa, la 18-19 ani. Și, din momentul acela, am spus că Nae plagiază. Ceea ce era, evident, o enormitate, o prostie. Ce vrei... la vîrsta mea pot să scuz orice din păcatele tinereții.

Deci așa am scăpat de orice molipsire naeionesciană. Dar îmi aduc aminte cum era atunci... Nae intra primul la curs, totdeauna elegant îmbrăcat, dar nu distins îmbrăcat. Nu era însă nici îmbrăcat țișător. Venea îmbrăcat scump și asta se vedea. În orice caz, era foarte bine îmbrăcat, spre deosebire de Negulescu, de Motru care erau mai cîrpăciți, mai dascăli îmbrăcați. Leafă mică, „remunerație mică, după buget...”.

Am terminat facultatea normal, adică am terminat Dreptul în 1937 și Filozofia în februarie 1939, pentru că, între timp, am făcut armata și apoi ne-a dat drumul din armată și ne-au luat din nou pentru că era istoria cu pactul de la Munchen, cu anexarea Austriei de către Hitler... Mă rog... erau tot soiul de tulburări politice și ne tot chemau sub arme.

Apoi, în 28 martie 1941, am plecat în Germania. Am fost întîi la Breslau, azi orașul polonez Wroclaw, pentru că nu obținusem nici o bursă de stat, ci numai o bursă de oraș în Breslau, unde am stat un semestru și apoi, în toamna anului 1941, am plecat la Freiburg, cu o bursă Humboldt. Am stat acolo din toamna anului 1941 pînă în toamna anului 1943. Am făcut o lucrare de doctorat în Hegel, asta la sfatul lui Heidegger, lucrare pe care, evident, nu am terminat-o. Nu prea poți termina o teză de doctorat într-un an și jumătate la Heidegger!

Nu am terminat teza fiindcă am fost mobilizat și trimis din nou în țară, deși Heidegger îmi dăduse un certificat cum că aș fi fost în cîteva luni doctor. Mă rog, îi prezentasem deja tabla de materii, ideile principale le discutaseam cu dînsul...

Din momentul acela am fost pierdut pentru filozofie, pentru propriile mele interese, și am mers din concentrare în

Studiasem în Germania nazistă, taică-meu fusese jurisconsult și decan al Baroului Cluj, unchiul meu, istoricul, fusese ministru în două rînduri și toate astea făceau să am un dosar putred.

mobilizare, din mobilizare în concentrare, pînă cînd a urmat... înstrăinarea.

Din ianuarie 1945 pînă în decembrie 1950 am fost la o întreprindere de vindut oțeluri și electrozi, a fabricii „Industria sîrmei” din Turda. Eram funcționar la serviciul de vînzări.

Din 1950 am intrat la Editura Tehnică, eram pe un post de stilizator. La Editura Tehnică erau foarte multe traduceri din rusă, fiind în 1950. Eram sub piciorul stăpînirii și tot ce se traducea era din știința cea mai grozavă, adică de la ruși. Și toate astea trebuiau stilizate, deoarece cei care traduceau erau ba basarabeni, ba ruși...

Am stat acolo pînă prin 1952 și apoi am tot trecut de la o editură la alta, m-au pasat de acolo, m-au transferat dincolo, și așa mai departe... Am avut și o seamă de

alte mici posturi din acestea, de mizerie, căci începuse deja problema cu dosarul de cadre și eu aveam un dosar de cadre foarte prost. Studiasem în Germania nazistă, taică-meu fusese jurisconsult și decan al Baroului Cluj, unchiul meu, istoricul, fusese ministru în două rînduri și toate astea făceau să am un dosar putred și nu puteam să intru nicăieri unde să fiu cit-de-cit ce voiam eu. Nu puteam intra în sectorul ideologic. Ceea ce însemna nu numai că nu puteam intra la vreo revistă, ca redactor, dar nici măcar bibliotecar nu eram admis, căci și asta se considera a fi tot în domeniul ideologiei.

Și uite așa m-am tîrit după 23 august...

În 1977 am ieșit la pensie și, de atunci, juiuez... Asta înseamnă să fiu la pensie... Uite, sînt 24 de ani de cînd mă bucur că nu trebuie să fac nimic...

Dar cum vă explicați totuși că în jurul dumneavoastră s-a creat o anume aură de „cel mai important filozof român în viață”?

Mă întreb cine era concurența...

Știu și eu... Cioran, Eliade... Vulcănescu...

Eeee, eu eram mai mic decît ei!

Studentii au început să vorbească de dumneavoastră... De ce credeți?

Chiar și eu mă întreb? De unde și pînă unde??? Te întreb și pe matală...

Nu știu ciți dintre ei vă cunosc personal, ciți au ajuns în camera aceasta.

N-au ajuns... Eu nu am scris nimic... În afară de chestia asta cu „Oglinda”, nu am scris nimic și nici n-am de gînd să scriu. Nu mă interesează! Și sînt destule cărți pe piață, nu? Nu se simte lipsa mea...

Poate vor începe să se publice, se vor face poate bani frumoși pe seama dumneavoastră...

Din partea mea... Cred că mi-e tot atît de indiferent cum îmi este și notorietatea!

Domnule Dragomir, dar... de ce ați ales filozofia?

De ce? Pentru că sînt filozof!

Erați filozof înainte, cînd erați student la Drept?

Da! Sînt filozof de la 16 ani... De cînd eram în ultima clasă de liceu, cînd mi-a încăput pe mină o carte a unui eseist francez, o carte în 3 volume... Cînd i-a pomenit lui Sorel Vieru de ea am văzut că era singurul care știa de cartea asta... Atunci așa, dintr-o dată, m-am iluminat și am știut că asta este. Citind ce spunea autorul în primul volum, citind... îmi aduc aminte și acum... Aveam 16 ani, eram în prima clasă de liceu. Mi-am spus atunci: „Asta este! Asta vreau să fac!”. Și-n asta am rămas nedeșmințit. Adică eu mă simt acasă numai în filozofie și, aș putea să spun, în metafizică, nu în alte branșe ale filozofiei, cum sînt psihologia, sociologia – dacă mai sînt branșe ale filozofiei.

Dar, cum am mai spus, reîntors în toamna lui 1943 de la Heidegger, am renunțat să continuu teza începută cu el, mi se părea că n-am cu cine aici. Am vrut să fac o teză în Platon, dar n-a ținut, fiindcă m-am dus la Mircea Florian și el mi-a spus că asta e o teză de elină, nu de filozofie. Iar cînd m-am dus la Pippidi, la bătrînul Pippidi, care era profesor de greacă, el mi-a spus că asta e o teză de filozofie nu de elină. Și atunci am renunțat.

Și, cum între timp trebuia să-mi cîștig existența, am avut diverse slujbe, de toate felurile...

Și atunci, fără o operă, cum vă explicați că sinteți „cel mai mare filozof român în viață”?

Asta mă întreb și eu! Nu-i vorba numai că n-am operă... Faptul că n-am operă este, să zicem, voința mea... asta am

decis eu oarecum. Dar că, urmînd această cale, să fiu totuși cunoscut chiar nu mă așteptam. Mă miră...

Tinerii vă știu totuși... Din Jurnalul de la Păltiniș al lui Liiceanu, din Jurnalul lui Jeni Acterian cred...

Mai ales Jeni, jurnalul lui Jeni... Acolo nu-s prea...

Anticarii de la Universitate vind toate acestea, vind pagini in care faceți un portret superb lui Heidegger...

Fac eu un portret lui Heidegger? Mă rog... așa, între prieteni, cînd venea vorba toți mă întrebau: „Cum era Heidegger?”.

Vă întreb și eu: cum era Heidegger?

Păi ție acum o să-ți răspund stereotipic, fiindcă în timp răspunsul s-a stereotipizat... Cînd am ajuns, în fine, la Heidegger, după multe tribulații și după doi ani de eforturi în țară, eforturi ca să pot pleca, căci erau anii de război, am intrat în sala de curs. Era mare emoție pe mine, sufletește... Era o sală arhiplină. Așa era obiceiul ca, în primul rînd, pe toată lărgimea amfiteatrului, să stea profesori, colegi de-ai lui Heidegger. Nu era voie să te așezi acolo. În rîndul al doilea, erau studenții de la Private Seminar, cum se chema. Era un seminar privatissim. Și apoi era mulțimea, studenți de la toate facultățile... Iar în ultimele două rînduri erau prelații... Freiburg era un mare centru catolic, și probabil mai este și acum, și veneau, în robe, popii. Asta era sala.

Heidegger arăta exact ca un mic funcționar de bancă, nimic charismatic...

Și a apărut un tip mic, cu niște pantaloni prinși sub genunchi, cu niște ciorapi pînă sub genunchi, îmbrăcat într-un soi de port de pe acolo, din Pădurea Neagră. Și tipul acesta s-a dus la catedră, s-a uitat așa la noi, s-a întors, s-a uitat la tablă și apoi a plecat din sală. Printre noi era nedumerire, rumoare. Ca să se întoarcă după 2-3 minute cu îngrijitorul de sală, ce venea spășit cu buretele și creta în mină. Ieșise pentru că nu avea burete și cretă la tablă. Eee, i-a șters tabla, Heidegger a scos niște hîrtii, iar a aruncat o privire asupra noastră, asupra sălii, și-a plecat capul ca să citească din hîrțile lui și a început să debiteze ale lui. Arăta exact ca un mic funcționar de bancă, nimic charismatic... gen Nae... nu puteai spune că era nici măcar gen profesor universitar german. Și, pe urmă, după ce am fost la cursul lui, am primit ordinul de mobilizare din țară. După ce mă căznisem doi ani de zile ca să ajung în fine la Heidegger, am primit ordin de mobilizare din țară. Trebuia să plec imediat. Mi-am luat atunci inima în dinți și m-am dus la Heidegger. El ținea așa-zisele ore de vorbire cu studenții, în care stătea la dispoziția studenților, o dată pe săptămînă. M-am dus la orele astea și i-am spus cazul meu, așa cum era... Și i-am spus că aș vrea să vorbesc cu el în legătură cu **Sein und Zeit**, cartea fundamentală a lui Heidegger. Și el mi-a spus: „Da, sigur, ce gen de întrebări ați avea?”. I-am spus eu una sau două întrebări și el mi-a spus: „Mda... mai bine vii după-masă la mine acasă”. Mi-a fixat deci cînd să mă duc la el și, cînd am ajuns, aveam cu mine șapte întrebări. Mi le notasem eu, le pigulisem așa, în germană, în germana pe care o știam atunci... I-am pus eu prima întrebare și am așteptat să îmi răspundă. După un timp de tăcere el mi-a spus: „Mai departe...”. Le-am citit atunci pe toate șapte. Aproape că n-a stat, nu a ripostat, și mi-a spus: „Vă voi răspunde, dar nu în

ordinea dumneavoastră, ci așa cum vreau eu, așa cum mi s-au orînduit ele în capul meu”. Și, te rog să mă crezi, mi-a răspuns de m-a turtit! Adică erau răspunsuri atît de adinci, atît de serioase... Pentru mine... ce termeni de comparație aveam? Pe Rădulescu-Motru și pe P.P. Negulescu... Astfel încît am ieșit de la el năuc.

Și, în timp ce vorbeam, la una dintre întrebări mi-a spus: „Asta-i hegeliană!” Eu i-am răspuns: „Dar eu n-am citit Hegel!”. Iar el: „Dar gîndești hegelian! Ce gîndești dumneata este gîndire hegeliană. Despre asta pot să scriu și un articol!”.

Pe urmă a venit din țară răspuns că pot să rămîn. Și atunci m-am dus la dînsul și i-am spus că pot să rămîn și că aș vrea să fac teza de doctorat cu dînsul. El m-a întrebat dacă mi-am ales un subiect, eu i-am răspuns că nu, iar el a zis: „Atunci vei trata din Hegel!”. Asta a fost prima mea temă la doctorat. Mi-a spus: „Hai la mine, la seminar. Dar trebuie să știi greacă. Cum stai cu greaca?”. Eu i-am spus: „Tămîie!”. La noi greaca se făcea în ultima clasă de liceu și atunci abia apucai să înveți alfabetul, dacă-l învățai, dacă erai un elev bun. El mi-a spus: „Nu, tu trebuie să înveți greacă! Uite, îți recomand eu pe cineva...”. Mi-a recomandat deci dînsul un profesor de liceu de greacă și latină, domnul Fleick. Și am învățat cu domnul Fleick pe rupte greacă. Cum s-ar spune acum „intensiv”, curs intensiv de greacă, de două-trei ori pe săptămînă. După o bucată de vreme Fleick mi-a spus: „Acum știi destul pentru seminarul lui Heidegger!”. Apoi l-a sunat și pe el și i-a spus că sînt pregătit și uite așa am intrat în seminarul lui, unde erau aproape toți cu examen de stat, nu simpli studenți. Și am stat acolo, pregătind teza, pînă cînd m-au chemat înapoi în țară, căci era război și mobilizare.

Deci n-am terminat teza, am venit aici și, de atunci, nici n-am mai putut să fac nimic. Asta e...

Domnule Dragomir, cu Garda de Fier, cu mișcarea legionară, ați avut legături?

Nu, nici o legătură. Decît că am avut prieteni care au fost legionari...

Cum vă explicați totuși adeziunile lor la așa ceva? A fost o mișcare dăunătoare, nocivă?

Eeee, nocivă... Pentru asta ar trebui să fixăm ce este bine și ce este rău și atunci o să pierdem prînzul... Ce să spun... E adevărat că în tineretul studentesc de atunci era un puternic curent legionar. Și datorită lui Nae, dar și datorită Legiunii. Nu am fost niciodată atras de Garda de Fier și de Legiune. Din numeroase motive, primul fiind că eram un student foarte preocupat, foarte pasionat de filozofie. Nu aveam timp de chestii d-astea. În al doilea rînd pentru că acolo era o combinație de misticism și de violență care, în capul meu, era contradictorie și trăda o lipsă de consistență și o lipsă de seriozitate. Asta în capul meu de atunci. Dar mulți dintre colegii mei au îmbrăcat cămașa verde. Și chiar dintre profesori, Herseni de pildă. Așa că niciodată nu am avut nici o apetență pentru Garda de Fier. Iar ei nu racolau membri, nu veneau să te ispitească, să stea de vorbă cu tine, să caute să te atragă... Nu, nu... Dacă vroiai bine, dacă nu, te lăsau în plata Domnului... Asta a fost.. Legăturile mele cu ei au fost deci nule. Dar aveam prieteni care erau legionari, cum era Dinu Noica. Dar eu niciodată n-am știut și nu m-a interesat dacă a fost simpatizant legionar, dacă a fost sau nu înscris în Legiune... N-am știut...

Despre unii colegi de-ai mei, cum a

fost Frunzetti de pildă, care era mai mic decît mine cu un an sau doi, știu că erau legionari. Dar asta era moda.

Mă rog, erau și Acterieni, și Eliade, și Cioran...

Ăștia erau prea mari ca să fie simpli legionari. Dar, sigur, fiind ciracii, învățatei lui Nae Ionescu, erau considerați drept legionari. Însă nimeni nu știa dacă erau înscrisi în Legiune... Nici pînă în ziua de azi eu nu știu dacă ei erau înscrisi sau nu în Legiune. Unii spun că erau, alții spun că nu erau. Nici nu mă interesa. Absolut deloc nu mă interesa

Faptul că n-am operă este voința mea... asta am decis eu oarecum.

chestia asta cu Legiunea, cu Arhangheli... Țineam prea mult la viață...

Iubiți viața...

Cît sînt viu, da. Apoi... o să mai văd! Dar, în orice caz, iubesc lumea...

Iubiți lumea, dar sinteți considerat un tip retras, un om care nu frecvențează foarte mult societatea...

Păi, lumea nu se reduce la o societate de cițiva indivizi pe care-i cunoști. Lumea înseamnă și pădure, și mare, și animale, gîndăci, fluturi... Toate astea sînt lumea. E un obicei, cred că nu-i numai al nostru (eu sînt cam contra judecăților gen „noi, românii”, care încep cu „noi, românii”), care spune că, dacă n-ai acest orizont de a te raporta minim de la oameni la animale, de la animale la insecte, de la insecte la plante, dacă toate astea nu formează împreună un neconținut prezent, atunci n-ai făcut mare lucru în viață. N-ai făcut mare lucru în viață, dacă n-ai învățat acest abecedar din vestibulul gîndirii. Ca filozof, firește...

Ce rol au avut prietenii în viața dumneavoastră?

Dar în viața dumitale?

Au!

Vezi? Și în viața mea au avut un rol... Cred că întotdeauna am avut prieteni, buni, foarte buni... Astăzi nu mai am prea mulți, fiindcă cine mai stă de vorbă, cine mai este prieten cu un octogenar? Am vreo doi prieteni buni, octogenari de-ai mei, cu care mă întîlnesc, cu care conversez, cu care stau de vorbă, jumătate din discuții fiind: „Da, acela, domnule, cum îl cheamă... Am uitat...”, iar din partea lor primind exact aceleași replici sau replici de genul: „Era unul așa, blond, care venea pe la noi prin 1935-1936...” „Nu știu, nu mai țin minte...” Sau: „Da, da, da... îl știu...” Dar nu știu cum îl cheamă, nu mai știu...

Mă rog, prietenii ca prietenii... Dar erau cîteva personalități pe care le-am întîlnit și care au avut un rol foarte important în viața mea. Am învățat și eu, uitîndu-mă la ei, frecventîndu-i și, uneori, bucurîndu-mă chiar de oarecare simpatie din partea lor, am învățat deci ce înseamnă mecanismul oamenilor mai mari din, să spunem, filozofie. Cum a fost Dinu Noica, cum a fost Mircea Vulcănescu și, înainte de toate, firește, pentru experiența mea, Martin Heidegger. Și cred că acesta este un lucru nu numai important, dar care poate fi ridicat la un

anumit rang. Sînt unii care au cunoscut oameni mari și alții care n-au cunoscut oameni mari. „Oameni mari” între ghilimele, căci nici tu și nici eu nu știm ce este aia „oameni mari”. Dar oameni care nu sînt notorii de pomană, degeaba.

Vorbim de Dinu Noica... El este acum cit de cit cunoscut. Însă îl pomeniți pe Vulcănescu, iar el nu este prea cunoscut de tinerii...

Mircea? Cred și eu... Nu a scris, a publicat Mircea Diaconu acum cîte ceva, dar...

Sînt cele 5 volume de la Editura Eminescu...

S-a ajuns deja la 5 volume? Mă mir...

Vă întreb atunci... Puțini din tinerii de azi mai au norocul, șansa de a se afla alături de personalități ale generației dumneavoastră sau ale generației '27. Cîți pot veni la dumneavoastră, cîți îl pot frecventa pe domnul Paleologu sau cîți tineri îl frecventau pe Arșavir Acterian, de pildă... Și vă întreb, pentru studenți, mai ales pentru cei de la Facultatea de Filozofie, ce rămîne de făcut, ce modele au ei dacă lasă nedescoperite toate aceste valori?

Eu nu cred că opera unui gînditor are o singură dimensiune. Vulcănescu a lăsat în urmă foarte puțin. Mă mir că domnul Diaconu a reușit să reunească atîtea texte... E curios. Mircea nu a scris, nu avea nici o ambiție să publice... Era și foarte ocupat, a avut întotdeauna slujbe importante în Direcția Vănilor, la Ministerul de Finanțe... Însă nu era preocupat. În schimb era enciclopedic atunci cînd vorbeai cu el. Enciclopedic!

Țuța spunea că enciclopedismul este un defect, un cancer mintal...

Nu mi se pare că ceea ce spune Țuța ar fi de luat în serios. Țuța vorbea multe, mult prea multe...

Așa, nici Nae Ionescu nu a scris și avem totuși astăzi vreo 30 de volume semnate de el...

Dar Nae Ionescu era profesor și cursurile lui s-au putut tipări. Au fost stenodactilografiate și apoi se puteau tipări. Pe lingă asta, el scria la **Cuvântul**, zilnic... Era directorul ziarului **Cuvântul** și avea acolo așa-zisele editoriale, cum le spunem noi acum...

Bun... și, ca să revenim... ce pot face tinerii?

Repet: nu cantitatea operei contează foarte mult. Pentru Mircea Vulcănescu, de pildă, tineretul n-a avut decît o singură lucrare, un singur studiu...

Dimensiunea românească a existenței...

Exact. Țuța a fost publicat în **Izvoare de filozofie**, care nu era o revistă de largă răspîndire, erau un soi de volum de studii. Acolo se publicau studii, nu articole de revistă. Însă tinerii au acum la dispoziție astea... Cred că numai **Dimensiunea românească a existenței**, dacă ar fi rămas, numai asta de ar fi să o iei și să o interpretezi și tot ai avea destul material pentru a-ți da seama și cine a fost Vulcănescu, și ce largi posibilități și orizonturi deschide gîndirea lui. Dar, cînd îl cunoșteai, trebuia să ai olecă de răbdare. Căci, indiferent despre ce vorbeai, aveai impresia că el este o orgă. Adică, oriunde apăsa, urma un șuvoi de informații, toate foarte bine structurate și foarte serioase. Eu am verificat vreo două-trei trimiteri bibliografice cînd eram student și toate erau foarte serioase și, de fiecare dată, ne reprezentate fragmentat, ci într-o structură întregă. El nu spunea: „A, de problema asta s-a ocupat Montesquieu în capitolul cutare...”. El îți spunea de toți care se ocupaseră de problema respectivă.

Toți franțuzii, nemții... Pe urmă, în conversațiile mele cu dînsul, era la fel. Orice îi spuneam eu, și cine eram eu, imediat începea... Își scotea fișele și... vorbea. Eu am avut, ani și ani de zile, în bibliotecă, acolo stăteau, operele complete ale lui Kant, ediția Cassirer, pe care le-am scos de la dînsul, la cererea Măriucăi și a surorii ei mai mari, fiindcă știam că-l arestează, că o să-l aresteze.

Este vorba despre ceea ce pomenește Noica în finalul Jurnalului de la Păltiniș?

Nu mai știu... Poate. Mă rog... Dar Vulcănescu era covârșitor.

■ ■ ■ Cum văd rolul Rusiei? Cu spatele!

Domnule Dragomir, cum vedeți dumneavoastră rolul Rusiei în zilele noastre?

Cum văd rolul Rusiei? Cu spatele!

Și al Americii? Cu fața?

Al Americii? Nu, nu cu fața... nu sînt cele două fețe... Și nici eu nu sînt Ianus. Ar mai fi loc de îndreptat în ceea ce se petrece în Statele Unite. Destul loc de îndreptat, pînă cînd Statele Unite să aibă autoritatea întemeiată ca să fie prima putere în lume. Ai citit **Înfricoșătoarea Americă?**

Nu!

Citește-o! Este un sfat pe care ți-l dau... La Editura Humanitas a apărut... Teribilă carte!

Au trecut 10 ani de la revoluție... S-a schimbat ceva în România în perioada asta?

Dacă s-a schimbat ceva? Evident... Întotdeauna se schimbă ceva în 10 ani... Acum o să-ți spun un lucru blasfemic: niciodată nu m-a interesat asta! Nu mă prea interesează nici politicul, nici... Sînt un filozof...

Și ce rol credeți că poate avea filozoful în țara asta?

E o întrebare comică... Avea Mihai Șora un text, **Filozoful și cetatea**. Cred că, dacă este filozof adevărat, atunci rolul lui este nul.

Dar religia? Preoții?

Nu știu! Preoții nu știu... Nu știu... Pe preoți nu-i cunosc, nu-i frecventez deloc, nu mă atrag, n-am relații cu clerul ortodox și nici cu cel catolic.

Dar religia?

Nici religia n-a prea avut rol. Și problema Dumnezeirii... Sînt prea mic pentru o problemă atît de mare. Acesta-i răspunsul standard pe care-l dau cînd sînt întrebat așa ceva.

Jeni Acterian spunea că sintetizi un om „greu de mulțumit”. V-a mulțumit vreodată ceva?

Dacă m-a mulțumit ceva? Desigur. Uite, în perioada asta, de pildă, sînt foarte mulțumit că mîninc căpsuni. Îmi plac mult căpsunile. Totdeauna sînt și mulțumit de ceva. De obicei de natură. Natura este o investiție foarte bună.

Dacă avem ochi pentru ea. Dacă știm cum s-o descoperim...

Nu trebuie să o descoperi. Nu trebuie. Căci nu poți să sari din ea afară.

Dar putem închide ochii.

Chiar și așa... Rămii cu tine însuși. Și îmi permit a face observațiunea că faci parte din natură. Fiștecare, cum se spune în Ardeal, face parte din natură. Și dacă rămii singur, undeva, într-o cameră. Acolo ai o parte din natură foarte interesantă, pe tine însuși. Și ești oarecum obligat să te mărginești la această parte a naturii. Dar nu-i cea mai plăcută. Nici pe departe.

Tot Jeni Acterian spunea că ar trebui să faceți diferența dintre melan-

colie și nostalgie. Care este, domnule Dragomir, această diferență?

Habar n-am! Dar, în orice caz, nostalgia este un sentiment care implică o mare doză de temporalitate – adică angajează și problema temporalității, în care nu știm mare lucru – pe cînd melancolia este, cum spun nemții, o „dispoziție” care astăzi nu poți să știi niciodată dacă este mimată sau este autentică. Astăzi sînt foarte puțini melancolici și mulți depresivi. Adică mulți dintre cei care înainte erau melancolici, plini de „umoare neagră”, mai există ca atare. Astăzi li se spune depresivi. Și, fiindcă au nu o depresiune sufletească, ci o depresiune, ceea ce e mult mai șic. Depresiune! Depresiune e depășit, e învechit, e bună pentru octogenari.

Pentru asta unii vă consideră un pesimist...

Eu cred că, în ceea ce privește viitorul, nu știm nici cum să-l apucăm, dar mite cum să-l taxăm, drept bun sau rău. Dacă vezi viitorul sumbru ești un pesimist. Dacă vezi viitorul roz ești un optimist... Așa se zice... Sau chestia cu paharul... Cred însă că toate judecățile și gândirile de felul acesta intră în ceea ce spune Aristotel, în **Topice 4**, că despre asemenea probleme nu se poate decide științific. Nu sînt probleme științifice, adică nu sînt probleme serioase. Problemele serioase fiind, în capul lui Aristotel, cele ce pot fi demonstrate științific, respectiv cele ce pot fi argumentate silogistic.

Ce înseamnă viața dumneavoastră astăzi, la 84 de ani?

Bucurie. Bătrînețea mă entuziasmează. Abia aștept să uit și mai multe decît am uitat, să merg și mai greu cu picioarele decît merg acum... Sigur că mă supără... Îți mărturisesc că, vîzînd de la geam adesea cite un tînăr alergînd, îmi spun: „Uite, domnule, nici nu știe ce bine e că poate să facă așa ceva... Nu știe!”.

În Sfinții Părinți se spune că trebuie să facem mereu diferența între „inteligenta tineretii și înțelepciunea bătrîneții”. Care credeți că este această diferență?

Sub rezerva că nu știu ce înseamnă „intelepciunea bătrîneții” și că am întîlnit destul bătrîni țicniți, apucați, bizari și avînd unica preocupare starea lor biologică, trecînd deci peste asta, „inteligenta tineretii” este ceea ce grecii numesc o potență, o posibilitate. Pe cînd „intelepciunea bătrîneții” este o realizare. Dar, cu rezerva că, dacă despre „inteligenta tineretii” a scris Aristotel destul, în **Metafizica**, „intelepciunea bătrîneții” este o problemă foarte cunoscută, foarte dezbătută. Este atît de discutată și de întoarsă pe față și pe dos, încît s-a reușit să nu se mai știe cui și la ce corespunde această sintagmă. Pe de o parte este întreaga căruță cu chestii de genul „dacă n-ai un bătrîn să ți-l cumperi”, „bătrînii noștri spun” etc., iar pe de altă parte este „să dăm la o parte bătrînii și să facem loc tinerilor”, „societatea noastră este o societate senectă, îmbătrînită”, etc. Astea sînt judecăți ce se pot purta de acolo pînă acolo, care pot să facă parte dintr-un discurs, dintr-un dialog social, la un grup social sau la un Grup de Dialog Social (și aici fac aluzie), pînă-n vecii vecilor, Amin. Asta spre bucuria participanților, spre înduioșarea celor care citesc reviste în care lucrurile astea sînt spuse și a cîtorva care și-au făcut dintr-asta un piedestal.

Noica spunea că sintetizi „dracul gol”. Alții vă spun „cel mai important filozof român în viață”. Care este definiția care v-ar conveni cel mai mult în ceea ce vă privește?

Da, bine... Eu sînt cel mai mare gînditor român în viață așa cum alții sînt

cei mai mari jucători de golf din România, o țară în care nu se joacă golf!

Eee, ziarele spun că a început să se joace și golf în România...

A început, da... Și, dacă l-am fi urmat pe Rațiu, jucam mult mai mult... Cred că la bătrîni există un amestec, neidentificat cantitativ sau calitativ, între experiența vieții și înțelepciunea gîndirii. Un om care a gîndit 60 de ani și care, deci, trebuie să fie de la 75 de ani în sus, acela trebuie să știe să despartă foarte clar ce datorează el experienței lui de viață și ce datorează lecturilor și, mai ales, gîndurilor lui. În general bătrînii nu fac această deosebire și confundă cele două ramuri și rezultatul fiecăreia dintre ele. De aceea au o anumită aroganță a bătrîneții. Îi văd și la televizor uneori. Ei se bizuie pe o judecată fundamentală, dar fără fundament: „Eu știu mai bine decît voi pentru că sînt mai bătrîn! Am experiență!”. Ca și cînd experiența ți-ar da dreptul și la altceva decît la o acumulare, la o acumulare de fapte trăite, de gînduri care ți-au trecut prin cap. Dar vîrsta nu-i ca o bancă de date în care s-au acumulat date. Că poate au fost proaste. Poate sînt putrede astăzi. Poate sînt depășite. Argumentul depășirii, al învechitului, este astăzi un argument foarte serios și din motive pe care nu are rost să le deslușim aici. Tot ce este temporal mai aproape de prezent este *ipso facto* mai bun decît era înainte. Acest argument, al temporalității, joacă un rol fundamental. Dar, pentru asta, trebuie să știi și ce rol fundamental a

Eu sînt cel mai mare gînditor român în viață așa cum alții sînt cei mai mari jucători de golf din România, o țară în care nu se joacă golf!

jucat problema timpului din secolul al XVII-lea și îndeosebi din al XVIII-lea înapoi și multe lucruri despre dresarea timpului.

Despre monarhie ce părere aveți?

Ia uite... Nici o părere!

E mai bine așa?

Nu că e mai bine așa... Sincer, nu m-a preocupat niciodată problema asta. Dar cred că o expunere judicioasă găsiți în scrierile baronului Montesquieu. Pe vremea aia baronii gîndeau!

Și o ultimă întrebare: credeți că tot ceea ce a fost la Păltiniș, toată experiența aceea, mai poate fi reluat? Și, dacă da, cu cine?

Vă referiți la problema maestru-discipol?

Exact!

Oricînd poate fi reluată!

Cu cine? Avem oamenii necesari?

Apar ei dacă sînt! Așteptăm!

Cît așteptăm?

Pînă apar...

Și dacă nu o să apară?

Asta e ca și cu Apocalipsa. Cînd o să vină, o să vină. Vom ști atunci cînd vine Apocalipsa. Nu am dubiu că vom ști. Dar, ca să vorbim mai serios, în comentariul la Platon, în ultima parte, aceea cu zeul egiptenilor și cu scrisul, vedem că această ex-

periență e fundamentală. Adică trecerea de la educația concepută ca orală, maestru-ucenici (discipoli), la educația concepută ca instituție, în care se învață de la unul care a scris la alții care citesc, este o trecere complicată ce implică o groază de lucruri, ce nu au fost gîndite serios de masele de cetățeni și nici nu s-a scris prea mult serios despre asta. Adică ceva s-a schimbat fundamental cînd s-a trecut de la maestru oral și discipol oral la maestru autor și discipol cititor. Dar, totuși, un oarecare halou și o oarecare valabilitate se păstrează pînă în vremurile noastre și pentru asta stă dovadă Păltinișul. Păltinișul nu este un fenomen în care un autor, Noica, a avut influență asupra unor cititori (Liceanu, Pleșu, Vieru etc.). Nu. El este un fenomen al unui maestru, care a fost Dinu Noica, care ținea să fie maestru, care ținea să aibă discipoli și un grup de tineri foarte înzestrați, cărora le-a picat la țanc un maestru de genul lui Dinu Noica, care l-au iubit pe Dinu și pentru ce reprezenta el cultural, și pentru bizareriile lui, și pentru tot ce astăzi intră în anecdotica Noica. Dar relațiile scôrtoase astăzi nu mai sînt decît între autori și cititori. Prin educație.

E o sarcină foarte grea să răzbați singur, cum este, acum, cazul generației dimitale. E mult mai bine să ai un maestru, să te agăți de el...

Eu am avut ocazia de a fi în preajma lui Arșavir Acterian, a lui Lucian Boz, a Măriucăi Vulcănescu, a domnului Paleologu, a domnului Șora... Dar alții...

Deși noi n-avem nici o vină...

Poate singura vină pe care o aveți este că nu ați ieșit ceva mai în față...

Asta nu e o vină, este o decizie a mea!

Da, dar, dacă o făceați, mai aveam și noi, tinerii, o șansă în plus, mai aveam pe cine asculta, mai aveam ce învăța...

Se poate, dar... cămașa e mai aproape decît surtucul. Adică am scuza că persoana mea și ceea ce se întimpla cu persoana mea era mai important decît a mă juca de-a marele dascăl.

Știți foarte bine că nu era vorba de o joacă...

Nu mă joc deloc de-a dascălul... Nu sînt un dascăl! Nu am nici aplicația, n-am nici talentul...

Dar tinerii caută, vor să afle...

N-au încotro. Și eu, în locul lor, așa aș face.

Da, însă nu știu cum ați reacționat dumneavoastră, ca tînăr, după ce ați cumpăra un volum de Alexandru Dragomir și apoi ați auzi, din gura autorului, că el nu a scris nimic...

La asta nu pot răspunde decît cu nemțescul „unglaublich”, incredibil. Mă stupefiază! Nefiind deloc interesat în notorietatea mea nu am fost deloc interesat, adică nu m-am preocupat niciodată efectele nocive ale acestui refuz de notorietate. Adică pînă acum nu m-am gîndit niciodată că faptul că nu mă știe lumea, că nu am scris nimic, că nu am publicat nimic, ar putea să aibă și laturi negative. Niciodată nu m-am gîndit. Mi-am spus doar că nu mă interesează, că îmi văd de treaba mea și basta. Dar... asta e un risc pe care trebuie să ți-l asumi.

Mulțumesc mult pentru tot.

Nu ai de ce, dragul meu...

* În acea perioadă anticarii din preajma Universității București vindeau, dactilografiate, tot soiul de așa-zise scrieri semnate Alexandru Dragomir. După cum se va vedea din această convorbire, Alexandru Dragomir a negat mereu că ar fi autorul acestor texte.

București, 15 iunie 2000
Arhiva Culturală Română